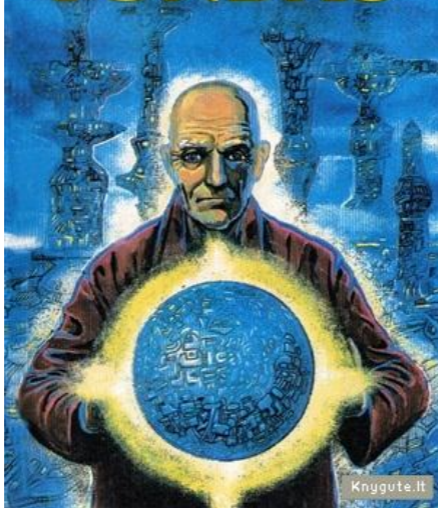

SF

Pasaulinės fantastikos Aukso fondas

20

Isaac Asimov FONDAS

Knygute.lt

Isaac Asimov FONDAS

Mokslinis fantastinis romanas

FONDAS pradeda naują žmonijos ateities istorijos skyrių. Senoji Imperija žlunga, milijonams Galaktikos pasaulių gresia tamsaus barbariškumo epocha. Haris Seldonas ir jo psichologų grupė turi sukurti naują gyvenimą - FONDA, skirtą menui, mokslui ir technologijai, kuriam lemta tapti naujosios imperijos užuomazga.

Isaac'o Asimov'o "Fondo" romanai yra bene garsiausios knygos visoje mokslinėje fantastikoje.

Iš anglų kalbos vertė BIRUTĖ LENKTYTĖ
Serija "Pasaulinės fantastikos Aukso fondas"
20 tomas. Serija įkurta 1990 m.

Isaac Asimov - FOUNDATION,
New York, Avon books, 1970

Viršelis dailininkės Hertos Matulionytės
Copyright © by Isaac Asimov, 1951

Vertimas į lietuvių kalbą © leidykla "Eridanas", 1994
Elektroninė versija © Knygute.lt, 2012

I skyrius

PSICHOISTORIKAI

HARIS SELDONAS -... gimė 11988; mirė 12069 Galaktinės Eros metais. Dažniau pateikiamos datos pagal Fondo Eros laiko skaičiavimą - 79 ir 1 F.E.M. Gimtoji planeta - Helikonas, Arktūro sektorius. Tėvai priklausė viduriniajai klasei (anot abejotino patikimumo legendų, jo tėvas augino tabaką hidroponinėse plantacijose). Jau ankstyvojo vaikystėje pasireiškė jo neeiliniai matematiniai sugebėjimai. Egzistuoja daugybė pasakojimų, neretai vienas kitam prieštaraujančių, apie jo gabumus. Pasakojama, kad, būdamas dvejų metų, jis...

...Be abejonės, labiausiai jis nusipelnė psichoistorijai. Seldonas šioje mokslo šakoje įžvelgė kur kas daugiau negu tiesiog padrikų aksiomų rinkinį; jis padarė psichoistoriją tikru statistiniu mokslu...

...Patikimiausią jo gyvenimo smulkmenų aprašymą galima rasti biografijoje, parašytoj Gaalio Dorniko, kuris susipažino su Seldonu, likus dvejim metams iki didžio-

jo matematiko mirties. Jų pažinties istorija...

GALAKTIKOS ENCIKLOPEDIJA

Visos pateikiamos citatos paimtos iš 116-ojo "Galaktikos enciklopedijos" leidimo, išspausdinto 1020 F.E.M. Galaktikos enciklopedijos leidykloje, Terminuse, leidžiams sutikus.

Jį vadino Gaaliu Dorniku ir jis buvo tikras provincialas, niekada nematęs Trantoro. Tai yra, nematęs jo realybėje. Jis buvo nekart visa tai regėjęs hipervideoekrane, o kelis syk ir grandiozinėse trimatėse naujienų laidose, kai transliuodavo imperatoriaus karūnavimą ar Galaktinės Tarybos atidarymo ceremoniją. Žodžiu, nors visą savo gyvenimą jis buvo praleidęs Sinakso planetoje, kuri sukosi apie žvaigždę Žydrosios Srovės pakrašty, kaip matot, jis toli gražu nebuvo atskirtas nuo civilizuoto pasaulio. Tais laikais Galaktikoje nebuvo tokios vietos.

Tada Galaktikoje buvo apie dvidešimt penkis milijonus gyvenamų planetų, ir visos kaip viena pripažino save Imperijos dalimi, o jos sostinė buvo Trantoras. Taip buvo ir pastarąją pusę šimtmečio.

Jaunam mokslininkui Gaaliui ši kelionė nea-

bejotinai buvo viso dar neilgo jo gyvenimo viršūnė. Buvoti kosmose jam teko ir anksčiau, todėl pats savaime skrydis jį nelabai tedomino. Tiesą sakant, ligi šiol jis buvo skridęs tik iki vienintelio Sinakso palydovo, kai rinko disertacijai duomenis apie meteoritų dreifo mechaniką, tačiau erdvės kelionės beveik nesiškyrė - ar tai būtų pusė milijono mylių, ar pusė milijono šviesmečių.

Jis tik truputį įsitempė prieš šuolį per hipererdvę, nes paprastų tarpplanetinių kelionių metu to jis dar nebuvo patyręs. Šuolis buvo ir, matyt, visada bus vienintelis praktiškai priimamas tarpžvaigždinių kelionių būdas. Kaip žinia, paprastų erdvės kelionių greitis negali viršyti įprasto šviesos greičio (viena iš nedaugelio mokslo tiesų, žinomų nuo pat seniausių, jau kadais užmirštų žmonijos istorijos laikų), o tai reikštų, kad net iki artimiausių gyvenamų sistemų tektų skristi metų metus. Kelionių per hipererdvę - tą žmogaus protui nesuvokiamą dalyką, kuris nėra nei erdvė, nei laikas, materija nei energija, kažkas ir niekas - dėka, Galaktiką pasidarė įmanoma perskristi sugaišus tiek, kiek užima laiko intervalas tarp dviejų akimirksnių.

Gaalis laukė pirmojo šuolio, jausdamas kaž-

kur pilve susivijusį baimės kamuolėlį, o tepatyrė tik švelnų vibravimą ir nestiprų vidinį stumtelėjimą, kuris baigėsi anksčiau, negu Gaalis suvokė, kad kažką pajuto. Ir viskas.

Po to liko tik milžiniškas žvilgantis žvaigždėlaivis, bejausmis dvylikos Imperijos gyvavimo tūkstantmečių produktas, ir jis pats su ką tik apgintu matematikos daktaro laipsniu ir didžiojo Hario Seldono kvietimu atvykti į Trantorą ir prisidėti prie grandiozinio bei paslaptingo Seldono Projekto įgyvendinimo.

Nusivylęs šuoliu, Gaalis dabar laukė, kada gi pagaliau pasirodys Trantoras. Jis visą laiką stypsojo apžvalgos salėje. Nustatytu laiku plieno langinės atsiverdavo ir jis niekada nepraleisdavo to momento. Jis žvelgdavo į šaltą žvaigždžių spindesį, gėrėdamasis pasakiškomis žvaigždžių spiečiaus ūkanomis, kurios priminė gigantišką ugninių muselių debesį, sustabdytą ir amžiams sustingusį judesį. Kurį laiką jis galėjo stebėti šaltą, baltai melsvą dujų ūko dūmelį, buvusį už penkių šviesmečių nuo laivo, išsiliejusį pienu anapus lango ir užtvindžiusį visą patalpą lediniu švytėjimu, o po poros valandų, po eilinio šuolio, visai išnykusį iš akiračio.

Trantoro saulę jis pirmąsyk išvydo kaip baltą

šviesos dėmelę, pasiklydusią tarp daugybės tokių pat, kaip ji, ir sužinojo, kad tai ji, vien dėl to, jog ją parodė laivo gidas. Čia, Galaktikos centre, žvaigždžių buvo daugybė. Sulig kiekvienu šuoliu dėmelė švietė vis ryškiau, nustelbdama ir užgoždama kitų šviesą.

- Apžvalgos salė uždaroma iki skrydžio pabaigos, - pranešė įėjęs karininkas. - Pasiruošti nusileidimui.

Gaalis nusekė paskui, įsikibęs į baltos uniformos rankovę su Imperijos emblema - žvaigždėlaiviu ir saule.

- Ar negalėčiau aš pasilikti? Aš taip norėčiau pamatyti Trantorą.

Karininkas nusišypsojo, o Gaalis raustelėjo. Jis susivokė, kad kalba su provincijos akcentu.

- Rytą mes nusileisim Trantore, - tarė karininkas.

- Bet aš norėčiau jį pamatyti iš kosmoso.

- Deja, mano berniuk, niekuo negaliu padėti. Jeigu čia būtų kosminė jachta, tada kitas dalykas. Bet mes leisimės iš saulės pusės. O jūs juk nenorėtumėte tuo pat metu būti apakintas, nudegintas ir gauti didelę radiacijos dozę, ar ne?

Gaalis nuspūdino šalin. Karininkas šūktelėjo

jam pavymui:

- Vaike, Trantoras jums vis vien pasirodytų panašus tiesiog į pilką dėmę. Geriau jau, atvykęs į Trantorą, nusipirkit bilietą kosminei ekskursijai. Tai visai nebrangu.

- Labai jums dėkoju, - grįžtelėjęs tarė Gaalis.

Buvo vaikiška jaustis apviltam, tačiau vaikiškumas beveik tiek pat būdingas ir berniūkščiui, ir suaugusiam vyriškiui. Gaalio gerklę suspaudė kažkoks kamuolėlis. Jis niekada nebuvo matęs Trantoro visoj didybėj, neaprėpiamoj kaip pats gyvenimas, ir jis nesitikėjo, kad laukti reikės taip ilgai.

2

Laivas leidosi, apgaubtas garsų lavinos. Kažkur šnypštė laivo skrodžiama ir besitrinanti į jo metalinį paviršių atmosfera, tolygiai gaudė kondicionieriai, malšindami trinties karštį, slopdami riaumojo laivą stabdantys varikliai.

Pasigirdo žmonių balsai - vyrai ir moterys šurmuliavo prie išėjimo; girgždėjo keltuvai, kuriais iškrovinėjo bagažą, siuntinius bei kitką į ilgą centrinį laivo koridorių, iš kurio vėliau viskas pateks ant specialių iškrovimo platformų.

Gaalis jautė nestiprų vibravimą, iš kurio galėjo spręsti, jog laivo skrydis baigtas. Per kelias valandas laivo gravitaciją palaipsniui pakeis planetos gravitacija. Tūkstančiai keleivių kantriai sėdėjo išlaipinimo salėse, kurias lengvai sūpavo besikaitaliojantys jėgos laukai, kad neprarastų orientacijos kintančių krypčių gravitacinių jėgų chaose. Dabar jie pamažu slinko lenkta, žemyn besileidžiančia rampa link didžiulių žiojinčių liukų angų.

Gaalis beveik neturėjo bagažo. Jis stovėjo prie stalelio, kol greit ir sumaniai jo daiktus išpakavo, paskui vėl supakavo, patikrino vizą ir uždėjo antspaudą. Į tai jis visiškai nekreipė dėmesio.

Tai buvo Trantoras! Oras čia atrodė kiek tankesnis, traukos jėga kiek didesnė negu jo gimtojoj Sinakso planetoj, bet prie to galima greit priprasti. Tačiau jis abejojo, ar sugebės priprasti prie tokio neaprėpiamumo.

Kosmodromo pastatas buvo milžiniškas. Jo skliautai skendėjo beveik neįžvelgiamose aukštybėse. Nesunkiai galėjai įsivaizduoti, kaip kažkur palei lubas kaupiasi debesys. Priešingos sienos Gaalis nematė; vien žmonės, atramos ir grindys, besidriekiančios į tolį ir ištirpstančios ūkanose.

Žmogus prie stalo vėl prakalbo. Jis atrodė suirzęs:

- Eikit, Dornikai.

Jam teko atsiversti vizą, kad prisimintų pavardę.

- Ku... kur? - sumurmėjo Gaalis.

Žmogus prie stalelio mostelėjo nykščiu.

- Taksi į dešinę.

Gaalis atsitraukė, žvelgdamas į tuštumoj sustingusį švytinčių dujų užrašą: "TAKSI Į BET KURIĄ VIETĄ". Kai Gaalis nuėjo, nuo beveidės minios atsiskyrė žmogus ir priėjo prie stalelio. Sėdėjusysis prie jo pakėlė akis ir trumpai linktelėjo. Žmogus atsakė taip pat linktelėjimu ir nusekė jaunąjį atvykėlį.

Jis suspėjo išgirsti, kur Gaalis vyksta.

Gaalis pasijuto prispaustas prie turėklų.

Nedidelis užrašas skelbė: "PRIŽIŪRĖTOJAS". Žmogus, prie kurio buvo užrašas, net nežvilgtelėjo į Gaalį.

- Jums į kur?

Gaalis ir pats tiksliai nežinojo, bet nuo kelias sekundes trukusio jo neryžtingumo už nugaros

jau rinkosi eilutė.

Prižiūrėtojas pakėlė akis:

- Kur jūs vykstate?

Pinigų Gaalis turėjo ne kažin kiek, bet tik viena naktis ir jis turės darbą. Stengdamasis atrodyti nerūpestingas, jis tarstelėjo:

- Prašyčiau į gerą viešbutį.

Prižiūrėtojui tai nepadarė jokio įspūdžio:

- Jie visi geri. Į kokį konkrečiai?

- Į artimiausią, - visai sugniuždytas ištarė Gaalis.

Prižiūrėtojas paspaudė mygtuką. Per grindis nusidriekė plonytis šviesos takelis, besirangantis tarp kitų, švytinčių visokiausiomis spalvomis ir atspalviais. Gaaliui į rankas įbruko bilietą. Jis taip pat švelniai švytėjo.

- Vienas taškas dvylika, - pasakė prižiūrėtojas.

Gaalis pradėjo krapštytis, ieškodamas smulkių.

- Kur man eiti? - paklausė jis.

- Šekit šviesos liniją. Kol eisit teisingai, jūsų bilietas švytės.

Gaalis pakėlė galvą ir nuėjo. Šimtai žmonių žengė palei linijas, išraizgiusias milžiniškų

grindų paviršių, išsibarstydami ar stoviniuodami ten, kur linijos susikirsdavo; kiekvienas skubėjo į savo galutinį tikslą.

Jo paties takelis baigėsi. Žmogus, vilkintis ryškia, geltonai ir žydrai išmarginta, uniforma iš nesitepančios plastotekstilės, paėmė abu jo lagaminus.

- Tiesi linija į "Liuksorą", - ištarė jis.

Jo žodžius girdėjo ir tas, kuris sekė paskui Gaalį, matė, kaip Gaalis linktelėjo, ir sulaukė, kol šis įsėdo į bukanosę mašiną.

Taksi staigiai šovė į viršų. Gaalis akis išpūtęs žvalgėsi pro išlenktą skaidrų langą. Jį pribloškė keistas pojūtis - jie skrido uždaroj erdvėj - ir Gaalio pirštai instinktyviai įsikirto į vairuotojo krėslo atramą. Neaprepiama erdvė susitraukė, žmonės pavirto į skruzdėles, netvarkingai išsibarsčiusias apačioje. Grindys vis mažėjo ir mažėjo, o paskui pradėjo slinkti į šoną.

Priekyje buvo siena. Ji prasidėjo aukštai viršuje ir tęsėsi, kol galiausiai visai išnyko iš akių. Joje žiojėjo skylės - tunelių angos. Gaalio taksi pasuko prie vienos iš jų ir nėrė vidun. Akimircai Gaalis susimąstė, kaip iš tokios daugybės vairuotojas sugebėjo išrinkti reikiamą.

Aplinkui viešpatavo tamsa, kurioj šmėkščiojo

tik pralekiančios pro šalį įvairiaspalvės signalinės švieselės. Oras buvo perpildytas skubančių mašinų gausmo.

Staigus stabdymas palenkė Gaalį pirmyn, taksi išniro iš tunelio ir nusileido ant žemės.

- "Liuksoro" viešbutis, - pasakė vairuotojas, nors viskas ir taip buvo aišku. Jis padėjo Gaaliui iškelti bagažą, visai nesutrikęs paėmė dešimtinę arbatpinigių, įsisodino lūkuriavusį keleivį ir vėl pakilo.

Per visą tą laiką, nuo pat nusileidimo momento, Gaalis nepamatė nė lopinėlio dangaus.

TRANTORAS -... tryliktojo tūkstantmečio pradžioje ši tendencija pasiekė apogėjų. Ta planeta, kurioje jau šimtai kartų yra Imperijos vyriausybės būstinė, ir esanti Galaktikos centre tarp gausiai apgyvendintų išsivysčiusių planetų bei žvaigždžių sistemų, tiesiog negalėjo netapti galingiausia ir turtingiausia žmonių sankaupa per visą šios rasės gyvavimo istoriją.

Progresuojanti planetos urbanizacija galų gale pasiekė ribą. Visą Trantoro paviršių - 75 milijonus kvadratinių mylių - užėmė vienas miestas. Didžiausio sukles-

tėjimo laikotarpiu planetoje gyveno daugiau nei keturiasdešimt milijardų žmonių. Visa ta didžiulė gyventojų masė praktiškai visą savo laiką ir jėgas skyrė administraciniam Imperijos poreikiams tenkinti, bet jų vis vien trūkdavo, sunkėjant uždaviniams. (Verta priminti, kad būtent galimybės iš tikrųjų ją valdyti nebuvimas, taip pat paskutiniųjų imperatorių abejingumas Imperijos likimui ir buvo svarbiausios priežastys, galiausiai ją sužlugdžiusios.) Kasdien dešimtys tūkstančių laivų pristatydavo produktus iš dvidešimties agrarinių planetų Trantoro pietų stalui...

Trantoras buvo priklausomas nuo kitų planetų, tiekiančių jam maistą bei kitus gyvybiškai būtinus dalykus ir darėsi vis labiau pažeidžiamas, jei būtų pabandyta jį palaužti blokada. Per paskutiniuosius tūkstantmečius monotoniškai besikartojantys nesuskaičiuojami sukilimai priverstė imperatorius vieną po kito įsisąmoninti šį pavojų, ir galų gale Imperijos politika pavirto vien tik gyvybinės Trantoro artėrijos apsauga.....